

**До членовете на научното жури
по процедура за придобиване на
ОНС „доктор“ по докторска
програма „Финанси, парично
обръщение, кредит и застраховка“
(Финанси)**

СТ А Н О В И Щ Е

от доц. д-р Гергана Василева Николова - Ралева, Образователна програма „Счетоводство и финанси“ към Центъра по икономически и управленски науки на Бургаски свободен университет, област на висшето образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8. Икономика, научна специалност „Счетоводна отчетност, контрол и анализ на стопанската дейност“

Автор на дисертационния труд: Ивелин Симеонов Кичуков редовна докторантура, обучение финансирано от държавата, по област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8. Икономика, докторска програма „Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка (финанси), към катедра „Финанси и кредит“ на СА „Д. А. Ценов“ — Свищов

Тема на дисертационния труд: „Финансово-икономически анализ на стратегическата трансформация на туризма в България“

Научен ръководител: проф. д-р Андрей Боянов Захариев

Основание за представяне на становището: Заповед на Ректора на Стопанска академия „Д. А. Ценов“ - Свищов, № 1324 от 18.11.2024 год.

Становището е изготвено в съответствие с изискванията, регламентирани в Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника за неговото прилагане и Правилника за развитие на академичния състав в Стопанска академия „Д. А. Ценов“ - Свищов.

1. Общо представяне на дисертационния труд

Избраната от дисертанта Ивелин Кичуков тема на дисертационен труд „Финансово-икономически анализ на стратегическата трансформация на туризма в България“, безспорно е актуална, с практическа насоченост за системата на туризма и е дисертабилна. В съвременните условия, в системата на отрасъла туризъм у нас непрекъснато се генерира нова икономическа информация, отразяваща състоянието и развитието на туризма, като цяло и на дейността на

отделното туристическо предприятие. Успехът за превръщането на определена съвкупност от информация в полезна за управлението на туризма, от една страна и, от друга, за задоволяването потребностите на обществото като цяло се постига чрез използването на различни подходи, методи и средства, на част от които е посветен представеният дисертационен труд. Значимостта на разглеждания в дисертацията проблем обуславя извършването на задълбочен финансово-икономически анализ и на тази основа търсенето, и предлагането на решения за оперативно адаптиране и стратегическа трансформация на целия туристически сектор за функциониране по време и след пандемията COVID 19.

Дисертацията е разработена във вид и форма, съответстваща на възприетите изисквания за изготвяне на дисертационен труд за придобиване на ОНС „Доктор по..“. В структурно отношение, дисертацията съдържа: въведение три глави, заключение и списък с използваната литература. Изложението по темата е развито в общо 183 стандартни страници, включени са 124 фигури и 6 таблици. Използвани са 82 литературни източници, от които 43 в чуждестранни издания и 39 на български език. Отделно от това в съдържанието на дисертацията са посочени списък на фигурите и списък на таблиците. Считаме, че е налице необходимото единство на отделните части на дисертацията. Общото ми впечатление е, че представеният дисертационен труд от докторант Ивелин Кичуков е в резултат от извършено самостоятелно изследване. Прецизно и коректно са използвани сатновища на различни български и чуждестранни автори.

В теоретичната част на дисертацията, глава първа *„Тезисни анализи и виждания за стратегическа трансформация на туризма в България“*, е представена актуалността на темата. Сполучливо са характеризирани обекта и предмета на изследването, изследователската теза, основната цел на дисертационния труд, задачите и методологията на изследването. Отделено е достатъчно място и на обхвата на изследването.

Обект на изследването е туризмът в Република България, а предмет на дисертационния труд е стратегическата трансформация на туризма в България в условията на постепидимично възстановяване.

Изследователската теза на дисертацията се свързва с твърдението, че форсмажорното Въздействие на световната пандемия, породена от болестта COVID-19 налага прецизиране на всички досегашни решения за финансиране и инвестиране в туристическия отрасъл в посока на оперативно адаптиране и стратегическа трансформация на целия туристически спектър за функциониране по време и след пандемията.

Целта на дисертационния труд е „да се направи финансово-икономически анализ и да се предложат решения за оперативно адаптиране и стратегическа трансформация на целия туристически сектор за функциониране по време и след пандемията COVID-19 при отчитане на конкурентните предимства на страната.

За постигане на така определената цел на дисертационния труд са формулирани три конкретни **задачи**:

1. Да се конструират тезисни аналитични постановки за конкурентна трансформация на туризма за целите на увеличаване дела и приноса на отрасъла към растежа на БВП в условия на постепидимично възстановяване.

2. Да се изгради методика за приложно изследване на насоките за стратегическа трансформация на туризма в България чрез използване на клиентоцентричен подход за анкетно проучване.

3. Да се отчетат, систематизират и анализират резултатите от анкетното проучване, като на тяхна база се обосноват насоки за подобрения в националните стратегически документи за осигуряване на по-висока добавена стойност в отрасъла и по-голям дял в БВП на база абсолютните и относителните международни предимства и дадености на страната.

При развитието на темата докторант Ивелин Кичуков е използвал набор от различни методи, като: сравнителния анализ, анкетни методи, корелационния анализ, методите на дедукцията и индукцията, статистическите методи за анализ, графично илюстриране на резултати от обработка на данни, анкетно проучване по Ликертовата скала и др.

Определено коректно в дисертацията са маркирани някои **ограничения**. В тази връзка, с положителен знак ще отбележа характеризирането на стратегическата трансформация на туризма в България „като съвкупност от финансово-икономически анализи, управленски мерки и действия, които да обосноват вземането от страна на властите на решение за определяне на отрасъла за стратегически и да подкрепят политиките за насищане с инвестиции в публичната техническа инфраструктура, чрез които да се подобри достъпна за туристически комплекси и туристически обекти с водещо разбиране за неговиR все сезонен характер..“.

В съответствие с така формулираните теза, цел, задачи и ограничения на изследването **в глава първа** на дисертационния труд докторант Ивелин Кичуков прави задълбочен обзор и критичен анализ на националните стратегически документи за развитието на туризма в Република България. Изследват се възможните маршрути и проекти за развитие на туризма по „Дунавския лимес“. С

основание акцента в изследването е поставен върху водещата туристическа дестинация, а именно черноморския летен туризъм. Позитивно следва да бъде оценен избраният от докторанта подход в края на глава първа, на основата на извършения критичен анализ да направи необходимите обобщения и достатъчно добре да обоснове и аргументира съответни решения систематизирани в общо пет точки.

Акцентът в глава втора на дисертационния труд е поставен върху методиката за провеждане на анкетно проучване сред клиенти и икономически оператори в туристическия сектор. Безспорно, в тази част на дисертацията заслужават внимание добре обоснованите и аргументирани критики на автора и на тази основа, дадените от него насоки за корекция в стратегическите документи за развитие на сектора туризъм в Република България. Анализът на изведените резултати е подкрепен с достатъчно данни от анкетно проучване за установяване нагласите за стратегическа трансформация на туризма в Република България. Добро впечатление прави използваният от докторанта подход чрез система от икономически показатели за мониторинг на текущото състояние и дадената от него оценка за степента на след епидемичното възстановяване в сектора туризъм.

В глава трета на дисертационния труд, на базата на резултатите от анкетното проучване, са предложени възможни насоки за стратегическа трансформация на туризма в Република България, които придобиват конкретен приложен характер. Определено, направените в тази част на дисертацията изводи и препоръки са обвързани с възможностите за подобрени финансово-икономически показатели на икономическите оператори, повишената клиентска удовлетвореност и увеличеният входящ туристически поток с все сезонен характер. Прави добро впечатление умелото използване на графични методи за представяне на отговорите на респондентите от проведеното анкетно проучване.

Заклучението е с акцент върху основната цел на дисертационния труд. Изведени са различни идеи за подобрения в стратегическите документи за развитието на сектора туризъм в Република България. Предложени са конкретни насоки за стратегическа трансформация на целия туристически сектор за функциониране по време и след пандемията COVID-19 при отчитане на конкретните предимства на страната.

В обобщение ще отбележа, че в хода на развитие на темата на дисертационния труд докторант Ивелин Кичуков научно обосновано и аргументирано доказва формулираната в началото на дисертацията изследователска теза. Определено, демонстрира необходимата теоретична

подготовка, задълбоченост в научните изследвания и възможности на база данни от извършени анкетни проучвания да прави обобщения, изводи и препоръки.

Авторефератът е разработен в обем от 32 стр. и отразява в достатъчна степен съдържанието на дисертационния труд. Всъщност в автореферата са представени основните моменти от изследването на избраната тема на дисертацията. Освен изложението по трите глави и заключението на дисертацията, в автореферата докторант Ивелин Кичуков включва още други шест справки, в т. ч. *Справка за научните и научно-приложни приноси в дисертационния труд, Списък с публикациите на докторанта, Справка за участие на докторанта в научни форуми, Справка за съответствие с националните изисквания по Правилника за приложение на Закона за развитие на академичния състав в Република България, Наукометрични показатели на дисертационния труд и Декларация за оригиналност на дисертационния труд.*

Приетата структура, използваните език и стил на дисертационния труд, богатият научен апарат и, без съмнение, доказаните способности да анализира, обобщава, обосновава и аргументира съответни изводи и препоръки свидетелстват, че дисертанта самостоятелно извършва конкретни научни изследвания, което е едно от съществените изисквания за придобиване на ОНС „Доктор по..“.

Научни и научно-приложни приноси в дисертационния труд

В приложената към Автореферата Справка за научните и научно-приложните приноси в дисертационния труд (с. 27 - 28) докторант Ивелин Кичуков посочва общо четири приносни моменти, които в съдържателно отношение, считам, че отразяват вярно и точно постигнатото в изследването.

В чисто теоретичен план на базата на задълбочено проучване и анализ е обоснована необходимостта от инвестиции във високоскоростни меридианни трасета за осигуряване на достъпност до Българското Черноморие.

Разработени са възможности за подкрепа и грантово финансиране на туризма в Дунавския регион и се обосновава необходимостта от мащабни инвестиции в туристическия сектор в дунавските общини.

На база на клиентоцентрично емпирично изследване е установено текущото състояние, проблеми, резерви и насоки за стратегическа трансформация на туризма в България.

Въз основа на извършен задълбочен финансово-икономически анализ, с помощта на различни статистически методи е потвърден силния негативен ефект от пандемията за периода 2019 - 2023 год.

Оценка на публикациите по дисертационния труд

От представения към Автореферата Списък с публикациите е видно, че докторант Иван Кичуков е публикувал три научни статии и два научни доклада, единият от които е в съавторство. В съответствие с приложената към Автореферата Справка за наукометрични показатели на дисертационния труд с петте публикации авторът е изпълнил минималните изисквания за придобиване на ОНС „доктор по..“.

Въпроси и препоръки по дисертационния труд

Задълбоченият прочит на дисертационния труд и на Автореферата върху него ми дават основание да отбележа, че стилът е научен. Нямам съществени бележки. На база на посочените в нарочна справка към Автореферата „Насоки за бъдещи изследвания по темата на дисертацията“, си позволявам да препоръчам на докторант Ивелин Кичуков да продължи да работи по тази толкова актуална и значима за туристическия отрасъл тема — стратегическа трансформация на туризма в Република България.

Бих поставила следните два въпроса към докторанта:

1. На няколко места в дисертационния труд акцентирате върху взаимовръзката между „транспортната мрежа и транспортната свързаност за подобрене на достъпа на туристи до водещите ни курорти чрез сухопътен и въздушен транспорт.“ с. 8, 11 и др. от дисертацията. От друга страна, като резултат от проведеното анкетно проучване, се вижда, че 60 % от респондентите посочват ценово предимство за туристическите услуги в съседна Турция. Бихте ли изразили становището си относно идеята за фериботната линия Бургас — Истанбул, в аспект как би се отразила върху туристическите услуги в Република България?
2. Известни са редица поклоннически маршрути като например „El Camino“, завършващ в Santiago de Compostela, Espana. Какво е Вашето виждане за потенциала за развитие на поклоннически туризъм у нас?

Заклучение

Представеният за изразяване на становище дисертационен труд напълно отговаря на изискванията в Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника за неговото прилагане и в Правилника за развитие на академичния състав в Стопанска академия „Д. А. Ценов“ — Свищов. Дисертацията има напълно завършен вид, а нейният автор доказва професионална квалификация, компетентност и способност за извършване на самостоятелни научно-приложни изследвания.

Всичко казано в настоящото становище ми дава основание с пълна убеденост да гласувам ЗА присъждането на Ивелин Симеонов Кичуков ОНС „Доктор по..“ в област на висшето образование 3. Стопански правни и социални науки, професионално направление 3.8. Икономика, докторска програма финанси, парично обръщение, кредит и застраховка.

гр. Бургас,
09.12. 2024 год.

Изготвил
становището _____
Доц. д-р Гергана Николова